

BLOEDWONDER

Eerder verschenen van Barry Smit:

Om het nu

Tabrir

Ondijk/Punt

Barry Smit

BLOEDWONDER

Roman

LEBOWSKI PUBLISHERS
AMSTERDAM 2019

© Barry Smit, 2019
© Lebowski Publishers, Amsterdam 2019
Omslagontwerp: Riesenkind, 's-Hertogenbosch
Auteursfoto: Jan Willem Kaldenbach
Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 4941 3
ISBN 978 90 488 4942 0 (e-book)
NUR 301

www.barrysmit.nl
www.lebowskipublishers.nl
www.overamstel.com

OVERAMSTEL
uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv
Meld je aan voor de nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van de
nieuwste boeken van Lebowski Publishers via www.lebowskipublishers.nl/nieuwsbrief

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze
ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Voor M.

De oude man kwam de duin over en zag in het eerste vale licht van de dag dat de springvloed behoorlijk wat op het strand had geworpen. Hij liet het koord vieren zodat hij naast zijn paard een meter meer afstand kon nemen en onverwachte bewegingen van het dier op tijd zou zien. Hij leidde haar rustig naar beneden. Om de balans te bewaren hield ze haar voorste benen gestrekt en de hals en het hoofd in het verlengde sierlijk omhoog en het achterlijf lager. In juten tassen die over haar rug lagen rammelde wat gereedschap, verder was alleen de ademhaling van de zee te horen. Hij voelde dat de wind van noord naar zuidwest was gedraaid en zachtere lucht aan land bracht. Het kon de voorbode van een kalme periode zijn, maar hij mocht niet klagen, het onstuimige slot van de winter zou nog wel een paar weken voor mooie vondsten zorgen. Hij zag geen sporen op het strand, het gebeurde ook maar zelden dat iemand hem voor was. Zijn ogen onderscheidden steeds meer in de donkere rand die net achter de vloedlijn lag – visnet, houtskool, een halve mand, veel lange linten bruinwieren. Maar het water kroop nog altijd terug en onthulde

iets groters wat in de branding was aangespoeld. Hij liet het paard los, liep ernaartoe en zag dat het een volwassen man was, zijn rug in het zand, de armen langs het lijf. Onopvallende winterkleden. Het lichaam was opgezet, de huid was blauw en getekend door scheurtjes. Aangevreten rond de mond en de lege oogkassen. Het had een week of twee in de koude Noordzee gelegen, schatte hij in, maar in koud water bleven lichamen beter bewaard, dus het kon ook langer zijn. Hij haalde een mes en een tang uit een tas en gaf het paard geruststellende aaien over de neus, want hij wist dat ze iets moest ruiken en onrustig kon worden. Uit een andere tas pakte hij een paar werkhandschoenen, trok ze aan terwijl hij nog eens naar het lichaam keek en spuugde in het zand. Gehurkt doorzocht hij de zakken van de jekker. Niets. Hij sneed de broekzakken open, maar behalve twee sleutels aan een ring had de man niets bij zich. Met de bek van de tang trok hij de lippen uiteen en de wangen naar achter en met het mes wrikte hij de kaken verder van elkaar. De opgezwollen tong drukte hij opzij. Een goed gebit, maar niets bijzonders. Hij keek naar de handen of er geen ring in de plooiën van de gezwollen vingers was verdwenen en zag toen dat de man iets in zijn vuist hield. Hij opende de verkrampste hand en herkende wat hij zag.

ZE GAAN ZO HOOG DAT ZE GOD STRAKS EEN HAND kunnen geven. Engel hoorde het zijn vader zeggen op een heldere ochtend in het voorjaar van 1882, in het weiland achter de molen waarmee zijn ouders, Frans en Jannek Smit, hielpen de waterstand in de Eendrachtspolder op peil te houden, zoals Frans' ouders dat ook een half leven lang hadden gedaan. Het zou-

den Engels oudste herinneringen worden, deze uitspraak en de beige heteluchtballon die langzaam uit de aarde groeide tot de zon erachter was verdwenen. Onder de bol hing een vierkante mand van wilgentenen met daarin twee mannen in lange leren jassen met opstaande kragen. Het leek of de halve wereld was uitgelopen om het vertrek van de Franse ingenieurs Raguin en Millavet te zien. Ze waren de vorige middag net ten noorden van Alkmaar geland na een vlucht vanuit Den Haag en wilden nu de Zuiderzee oversteken naar Friesland, de volgende etappe in een luchtreis door Europa. Engel was vier en had nog nooit zoveel mensen bij elkaar gezien, en al helemaal niet in hun zondagse kleren in een weiland waar het rook naar mest en slib.

De mand kwam los van de grond en steeg op naar het blauwe hemeldak. Engel zag geen motor, geen touwen die werden gevierd of ballast die werd losgelaten, hun wilskracht leek genoeg om de ballonvaarders op te tillen. De zon werd weer zichtbaar en Engel zag door zijn toegeknepen ogen een steekvlam uit de mand schieten en gilde van schrik. Een paar tellen later, toen de dansende witte vlekken voor zijn ogen wegtrokken, waren de vlammen getemd. Hij hoorde zijn broer Aris om hem lachen en voelde zijn vaders grote hand door zijn haar gaan. Mensen zwaaiden naar de opstijgende helden en Aris zwaaide mee. Engel draaide zich om en zag dat zijn moeder bij de

molen een kussensloop van de waslijn had gehaald en er enthousiast mee wapperde. De ballon dreef rustig oostwaarts en verdween uiteindelijk achter bomen die het publiek het zicht op de oostelijke horizon ontnamen.

Het was niet alleen de dag van Engels vroegste herinneringen, het was door zijn vaders opmerking ook de eerste keer dat hij intens ervoer hoe reusachtig groot God moest zijn. Het leek geen gedachte, maar iets wat door zijn hele lijf trok. Het vulde hem met bewondering. Hij ging altijd graag naar de kerk, en terwijl Aris ongeduldig leek te denken aan wat hij buiten allemaal zou kunnen doen, verdween Engel onder het bijna oneindig hoge dak in de verhalen over die grote God en de koningen en helden in de schilderijen en glas-in-loodramen. Jonas in de walvis, de kleine David die de reus Goliath versloeg, de Ark van Noah, zijn vader vertelde de geschiedenissen met plezier en een tijdlang had Engel het idee dat zijn vader er zelf steeds bij was geweest. Ook de rituelen van de kerk fascineerden hem, het meest nog die van de heilige communie. De statige passen van de volwassenen door het gangpad, het vouwen van de handen, de vingertoppen perfect tegen elkaar, de Heer die speciaal voor hen uit de hemel kwam. Hij was jaloers toen Aris zijn eerste communie mocht doen en telde de maanden, weken en ten slotte dagen tot het moment dat hij zelf ook door het gang-

pad terug mocht lopen met een beetje God in zijn buik.

Hij bouwde hutten met Aris in de bosjes achter het bescheiden huisje waarin ze woonden, in de schaduw van de wieken op een met gras begroeide dijk die de stad van de weilanden scheidde. Ook trokken ze samen of met vriendjes de polder in, waar ze kikkerdril zochten en dammetjes aanlegden om vissen in te sluiten. Ze gingen later ook weleens de andere kant op, het nabijgelegen spoor over, de stad in, maar dat was nooit op Engels initiatief. Het stonk er vaak rond de grachten en hij dacht dat die vieze lucht je tijdelijk krankzinnig kon maken. Hij had voor een kroeg dronken vrouwen zien vechten, allebei een hand in het haar van de ander gedraaid, de andere hand in een vuist gebald, maaiend naar elkaars gezicht. Mannen moedigden hen lachend aan. Op de markt daagden kinderen elkaar uit om appels te pikken. Mensen stootten steeds tegen elkaar aan en praatten onnodig hard. Donkere steegjes en smalle straatjes waar de zon de grond nooit raakte. Van de drukte kreeg hij een hoofdpijn die hem verblindde en in elkaar deed krimpen. Liever bleef hij in de polder achter de molen spelen, in het open landschap waar God goed zicht op hem had. Als hij zichzelf moest vermaken omdat zijn broer en vriendjes elders waren, maakte hij regelmatig kruizen in het grasland die van boven de wolken te zien moesten zijn. Hij trok met

een geslepen stok lijnen in de grond of tekende met hopen herfstbladeren een crucifix op het gras. Dode dieren die hij vond begroef hij verderop langs de dijk onder een boom, op een plek die voor niemand in de omgeving te zien was. Deze vogels, egels en mollen kregen een door hem gevlochten kruis van takken op hun laatste rustplaats.

Een jaar voor de geboorte van zijn oudere broer hadden zijn ouders hun eerste kind gekregen, Trijntje, maar van haar wist Engel maar weinig, want ze zat al in een instelling toen hij zelf ter wereld kwam. In dat tehuis overleed ze aan een toeval toen Engel drie was. Door de Heer vroeg ten hemel geroepen, zei zijn moeder later een keer. Voor iedereen het beste, Jannek, hoorde hij zijn vader mompelen toen die niet wist dat zijn jongste achter hem stond. Engel begreep het niet, maar onthield het wel. Zijn vader vergat hem wel vaker. Engel zag hem graag werken en volgde hem soms als een schaduw, bijvoorbeeld als hij 's morgens vroeg in de nok van de molen de ladder op liep om door een klein venster naar buiten te kijken, zodat hij aan de vlag van de signaalmolen verderop kon zien of het een maaldag was. Als hij zich dan omkeerde zette hij bijna zijn klomp op de hand van zijn zoontje, een sport lager.

Op school viel Engel meestal ook niet op. Hij leerde niet sneller of langzamer dan de meeste andere kinde-

ren. Als zijn klasgenoten bij het spelen iets te enthousiast werden, ging hij niet gauw mee in de drukte. Liever zat hij in een rustige hoek van het plein op een laag muurtje te spelen met een oud slot dat hij in de polder had gevonden toen er een slootje werd verbreed, of hij kraste met een scherp steentje ruitpatronen in een ontbaste tak – indianenpijlen, noemde hij ze. De andere kinderen stonden dan ook verbaasd te kijken toen hij bij een ruzie tussen twee jongens door de kring van omstanders brak en recht voor een van de twee ging staan. Ik zag dat je zijn bonk in je zak stak, zei hij. Je moet hem teruggeven. Niet waar, zei de dief, en hij gaf Engel een klap. Engel stapte achteruit om zichzelf op te vangen, maar ging weer rustig voor de jongen staan, keek hem aan en kreeg nog een klap. Nu vertrok hij geen spier en bleef de jongen onverstoord aankijken. De jongen wilde hem weer een klap geven, maar trilde nu en kreeg tranen in zijn ogen. Ze werden allebei door een onderwijzer naar binnen getrokken, maar Engel protesteerde niet en legde rustig uit wat er gebeurd was. De andere jongen zei dat Engel was begonnen met vechten. De leraar zette hen allebei in een hoek en vroeg aan andere kinderen wat zich had voorgedaan, waarna de leraar niet wist wat hij met Engel aan moest en hem toch ook maar een uur liet nablijven. Engel schreef zonder klagen zijn strafregels en draaide er ook thuis niet omheen toen hij moest uitleggen waarom hij zo laat uit school kwam. Zijn vader droeg hem op om

zich voortaan buiten ruzies van anderen te houden, maar strafte hem niet. Die jongen zou rechter moeten worden, zei zijn vader later die avond tegen zijn moeder, die even nadacht en toen knikte.

Maar molenaarszoons werden geen rechters. Engel ging in de leer als timmermansknecht, zodra hij klaar was met de lagere school. Zijn vader had gehoopt dat hij ook molenaar wilde worden, zodat hij stapsgewijs zijn werk zou kunnen overnemen, maar na Aris, die visser was geworden, had ook Engel andere plannen. Het beroep van Jezus en Jozef sprak Engel meer aan, en als hij het zo verwoordde konden zijn ouders daar weinig tegen inbrengen. Frans dacht aan opvolging omdat hij in de loop van de jaren last van zijn onderrug had gekregen en steeds meer moeite had met de zwaardere werkzaamheden die met het onderhoud van de molen gepaard gingen, zoals het vervangen van gemaaldelen en het beklimmen van de wieken om alle bevestigingspunten te controleren. Engel trok echter zijn eigen plan en wilde molens bouwen, niet onderhouden. Na twintig jaar liet het polderbestuur het beheer van De Eendracht overnemen door een iets jongere molenaar en werd Frans dankzij een aanbevelingsbrief door de gemeente aangesteld als brugwachter. Dat werk kon hij makkelijker aan en als er onverhoopt geklommen of getild moest worden, kon hij een beroep doen op de mannen van de stadstimmerwerf. Het gezin verhuisde van de buitengrens

naar de oude rand van de binnenstad van Alkmaar, naar een kleine woning in De Geest, een buurtje in de schaduw van de eeuwenoude stadswal. Hier bereidde Engel zich voor op de toekomst die God voor hem in het verschiet had.